

.0014

---

ANTONIO CASADO DA ROCHA  
*UPV/EHU*

**UNIBERTSITATE  
HUTSA  
BER-HABI(LI)TATU:  
PARTAIDETZA,  
KALITATEZKO  
DENBORAK  
ETA ESPAZIOAK  
IKUSPEGI  
KOLEKTIBOAK  
ELKARREN ARTEAN  
SORTZEKO.**

“Bazen kostako mutil bat kaiok asko gustatzen zitzaizkiona. Goizero hondartzara hurbiltzen zen kaioei jolasetan jarraitzeko, eta ehundaka hurbiltzen zitzaizkion, inolako errezelarik gabe. Aitak esan zion: ‘Entzun dut kaiok jarraitu egiten dizutela eta zurekin jolasten direla. Nahi nuke baten bat harrapatzea eta niri ekartzea, nik ere ondo pasa dezadan’. Biharamunean, mutikoa hondartzara hurbildu zenean, kaiok airean hegaldatu zitzaizkion, baina ez ziren pausatzerira iritsi. Horregatik esaten da: hitzaren muina hitza bera alde batera uztea da, ekintzaren muina ez oztopatzea da [wu wei]. Adimenaren bidez lortzen den zolitasuna azalekoa baino ez da.” (Liezi, 12. kap)

Hasteko, eskerrak eman nahi dizkiet Albert Galvanyri itzulpenagatik eta Arantza Santestebani pasarte horren berri eman zidalako. Pasarte horrek gure gaiarekin estuki erlazionatuta dago, ez dirudien arren. Irakurtzean, imajinatzen dut unibertsitatea hondartza hori bezalakoa dela: espazio laminal bat, non ehunka pertsona biltzen diren goizero hainbat hizkuntza-jokoren inguruan. Baina unibertsitate imajinario edo ideal horrek gero eta antz txikiagoa du errealarekin; ez naiz diagnostikoan geldituko, horretan beste ekarpen batzuk egiten baitira liburu honetan bertan, baina esan dezakegu hondartza husten ari dela eta kaiok jada ez direla jolasteko biltzen, baizik eta hondartza gainean hegan dabilta abiadura handian haize bortitzak bultzatuta.

Mutikoaren aitak bezala, jendeak ondo pasatu nahi du. Mundu guztiak harrapatu nahi du kaiok irudikatzen duten hori, baina, dena dela ere, kalitate saihestezina du: zuzenean jazartzen badiozu, ziur ihes egingo dizula. Antzeko zerbait gertatzen da parte-hartzearekin, ethos demokratikoaren beste hitz-fetitxe bat, erakunde batzuk bustitzen dituena, batez ere hezkuntzakoak. Bere 79. artikuluan, UOV/EHUren estatutuek diote nire unibertsitateak “irakatsitako irakaskuntzaren kalitatea zainduko duela eta gizartearen beharretara egokituko dela, eta jarraipena ziurtatuko duela, bai barneko programen bidez, bai kanpoko programen bidez. Barneko programetan ikasleen parte-hartzea bermatuko da.”

Nola bermatzen da unibertsitatean hain desiratua eta aldi berean falta den partaidetza hori? Nik ez dut errezeta magikorik, baina bai begi bistako hiruzpalau intuizio eta oso proiektu pertsonala abian.

## UNIBERTSITATEA BERE LEKUAN

Mundu guztiak nahi du zer bait unibertsitateetik: Ikasleei gauzak saltzeko sarbidea eskatzen dieten enpresak; campusean aktibismoa egiteko espazioak eta baliabideak eskatzen dituzten mugimenduak; aholkuak eta ideia berriak eskatzen dituzten politikariak..., unibertsitateak berezko misiorik ez balu bezala edo haiek artatzeak bere denbora guztia eramango ez balio bezala. Baina unibertsitatea beti da eta izan da leku bat, eraikuntza eta erlazio multzo bat, gune babestu edo santutegi bat, eta hura gobernatzeko lehenik eta behin bertan bizi behar da. Ez da gauzak egiteko fabrika bat, gurtzarako leku bat baizik. Ezagutza transmititu, sortu eta zabaltzeko, gizartearen gainerakoarekin elkarreragin behar du, baina, aldi berean, gizartea konbentzitzen, instrumentalizatzen eta haren zerbitzura jartzen saiatzen diren adikzio-dinamiketarik babestu behar du bere burua. Bere errehabilitazio-klinika eduki behar du.

## UNIBERTSITATEA DENBORA BAT DA

Baina inork ez du denbora unibertsitatean. Honen inguruan ere asko idatzi da, bai zientzietan, bai humanitateetan (Stengers 2022; Berg eta Seeber 2022), eta azken aldian unibertsitateko bizitza moteltzeko edo slow university-rako dei gehiago entzuten hasi dira. Ongi etorriak izan daitezten, beharra dugulako.

## UNIBERTSITATEA ETENGABEKO IGURTZIA DA

Tradizionalki, unibertsitate-komunitatea campusean edo campusetik oso gertu bizi izan da. Hori asko aldatu da azken hamarkadetan, lehenik demokratizazioarekin eta gero goimailako irakaskuntzaren digitalizazioarekin. Baina aldatu ez dena bertan egoten diren pertsonen arteko igurtzi-beharra da, igurtzi horrek eraldatzen gaituelako eta ezagutzara irekitzen gaituelako; ez dut inor ezagutzen Marina Garcés-ek baino hobeto azaltzen duenik:

“Ikastea beri da gure erosotasun-eremutik ateratzen gaituen desplazamendua. Hala ere, kezka sortzen dit irakaskuntza eta bizikidetzaren hainbeste urruntzen direnean irekitzen den amildegia. Unibertsitateak, erakunde gisa, distantzia asko ezartzen dizkio ikaskuntzarako beharrezkoa den bizikidetzari. Lehen, hierarkia-distantziaren eta irakasleekiko harreman hotz eta zeremoniatsuen bidez egiten zuen. Gaur egun, espazioen eta denboren kudeaketa konplexuaren bidez; ondorioz, unibertsitateko mundu guztia ekoizten ari da (zerbait, zer?), bakoitza bere aldetik, elkarrekin ikasten aritu beharrean. Pentsamenduaren tirabira bat dago, gaur egun forma asko har ditzakeena, aurrez-aurrekoak zein birtualak, baina, era berean, ezinbesteko baldintza bat behar duena jakintza informazio hutsera mugatu ez dadin: ikaskuntza-testuinguruak eta -harremanak elkarrekin eraiki ahal izatea. Ez diogu horri uko egin behar, ezta gaur egungo unibertsitatean ere.” (Garcés 2018: 130). Elkar ukitzen eta leuntzen garenean ikasten dugu, hondartzan harriak olatuek astintzen dituztenean bezala.

## KALITATEA IKUSPEGI KOLEKTIBO BATETIK ERAIKITZEN DA

Itzul gaitezen ikuspegi kaioen pasartera. Bere azken irakaspena, Liezi-ren arabera, “adimenaren bidez lortzen den zolitasun hori azalekoa besterik ez dela” da. Unibertsitateak adimena erabiltzen du, noski, baina kalitate-maila desberdinak daude, hobeto edo okerrago egin daiteke, sakontasun handiagoarekin edo txikiagoarekin. Zolitasun hutsak, nota onak ateratzeak edo papers asko argitaratzeak ez du bermatzen epe luzera lortu nahi dugun bizi-kalitate hori. Epe luzera, ikusten duguna baino ez dugu lortzen. Unibertsitate bezala dugun misioa ikusten ez badugu, beste ikuspegi eta misio batzuei lotuko gaitzaizkie, beti eraldatzen ari garelako: kontua da prozesu horiek gobernatu eta norantz eramaten gaitzaten nahi dugun erabakitzea. Horregatik, unibertsitate bat bezalako antolaketa konplexu batek bere burua ikusi eta ulertu behar du. Hor hartzen du zentzua parte-hartzeak.

Aurrekoa abstraktuegia izan daitekeenez, adibide bat erabiliko dut. Esan da unibertsitateari buruzko ikerketa kritikorik ez del falta; arazoa proposamen alternatiboen eskasia da. Jarraian aurkeztuko dudan hau ez da kalitatearen jarraipenerako programa bat, baizik eta unibertsitatearen berrikuntzarako eta hedapenerako programa bat; ez da guztiz “barnekoa”, ez eta “kanpokoa” ere, baizik eta mistoa edo batera sortua unibertsitatearen, foru-gobernuaren eta udal eta tokiko eragile batzuen artean.

## EGOITZAK PARTE HARTZEKO ESPAZIO/DENBORA GISA

Unibertsitatearen arazoak ez dira bereak bakarrik. Unibertsitate oro da zerbitzatzen duen gizartearen mikrokosmos berezi bat, gizarteaz elikatuz eta aldi berean gizartea elikatuz. Kalitatezko denbora/espazioa izatea lortzen badugu, bere ingurunea ere hobetuko dugu, unibertsitatea baita lurraldearen etorkizuna prestatzen duen laborategia. Horregatik dira hain garrantzitsuak unibertsitatea-gizartea espazio mistoetako edo “lankidetzak laborategietako” esperientziak, hala nola Gizarte Mugimenduen Unibertsitate Herrikoa (Universidad Popular de los Movimientos Sociales, UPMS).

Gipuzkoan ikusten ari gara, lurralde horretan gizarte-berrikuntzako ekimen asko baitaude, eta horrek erakundeen nahiko babes du. Foru Aldundiak urteak daramatza Etorkizuna Eraikiz izeneko lankidetzak-gobernantzako programa batekin konprometituta. Programa horretan, demokrazia ordezkatzailleetan ohikoa den “politika egiteko” modua aldatu nahi da, “eragile asko erakunde publikoekin lotuz, erabakiak hartzerakoan parte-hartzea eta adostasuna bultzatzen duten espazio komunen bidez” (Barandiaran, Restrepo eta Unceta 2020; mi énfasis). Gobernantza kolaboratiboak goitik behera eta behetik gora lotzen ditu ekimenak, hainbat interes-talde lankidetzan jarduten duten prozesu eta sareen bidez, unibertsitateak barne (Pomares 2018: 29).

Dagoeneko egin dena asko bada ere, muga sistemiko batera iritsi izanaren sentsazioa ere badago: etorkizuna elkarlanean elkarrekin sortzeko, jende askorengana iritsi

behar da, eta erakundeen erosotasun-eremua gaintu. Horregatik, eta demokrazia ordezkatzaileren krisiari erantzunez, gizarte-berrikuntzak gobernantza digitalago, globalago eta parte-hartzaileago batera garamatza. A. Appadurai antropologoaren ideia bat hartuta, etorkizuna gertakari kultural gisa eraikitzea da asmoa, herritarren artean "helburu sozialki baliotsuak desiratzeko, planifikatzeko eta lortzeko gaitasunak zabalduz" (2013:282).

Gaitasunen garapen hori ko-gobernantza-eredu batean integratu behar da, egin dena ulertzeko eta hurrengo maila ikusteko aukera emango duen esparru orokorrean. Gure ZEHAR proiektua, Etorkizuna Eraikiz-ek finantzatua, herritarrek parte hartzeko plataforma digital batean integratutako aurrez aurreko eztabaida-prozesuak (egoitzak) erraztuz egiten dugu. Prozesu horiek epe ertain eta luzerako eraldaketarako gaitasunak garatzen dituzte, baina epe laburrera (18 hilabete) haien berehalako helburua zehatzagoa da: UPV/EHUko eta Gipuzkoako 7 eskualdetako 100 pertsonak baino gehiagok parte hartuko duten talde-irudimeneko ariketa bat elkarrekin sortzea, 2030ean lurraldearen Ikuspegi Partekatua (IP) elkarrekin diseinatuz eta eztabaidatuz.

Ikuspegi Partekatua lankidetzazko idazketa sareko partaidetzazko ikerketa-ekintza bat da, lankidetzazko gobernantza bat izango litzatekeenaren entsegu orokor bat, non tokiko esperientziak elkarrekin konektatzen diren agerian jartzeko eta sinergiak aktibatuzko, bost erronka edo lan-arlo nagusiren bidez:

- Ekonomia, enpresa eta energia
- Osasuna, ongizatea eta zaintzak
- Lurraldea eta klima aldaketa
- Gobernantza eta elkarbizitza
- Zientzia, kultura eta euskara

Bost ikuspegi sektorial horiekiko zeharkako IP bat egituratuz, ZEHAR lagungarria da eraldaketa sakonen hamarkada honetan Gipuzkoak bere burua hobeto ikus eta uler dezan, eraldaketa horiek partekatuak izan daitezzen eta herritarrek batera gidatu ditzaten gaitasunak garatuz.

Teknologia ez da inoiz neutroa, eta prozesu hori plataforma digital bidez hedatzen dela ere faktore gaitzailea da berez, berme jakin batzuekin egiten bada. Adibidez, badakigu parte-hartzea areagotzeko eta kalitatea hobetzeko espazio digitalak "ardatz edo bloke tematikoen bidez" artikulatu behar direla, ez geografikoki (Barandiaran 2021:64). Jakina da, halaber, horrelako prozesuetan dagoen zailtasunetako bat parte-hartzaileen sustapen egokia dela. Pizgarri ekonomikoak kaltegarriak izan daitezke eta, izan ere, unibertsitate publiko batean erabiltzea arazotsua da. Beraz, nola inplikatu daiteke unibertsitate-komunitatea mobilizatzen ari den ezagutza tokiko ekimenekin gurutzatzeko eta gaitasun eraldatzaileak aktibatuzko?

ZEHAR estrategia gai horretara zeharkako hurbilketa bat da. Bere ko-gobernantza ereduak ez da zuzendaritzakoa, ez du IP bat sortzen kanpotik lortu edo inposatu beharreko helburu gisa, baizik eta ondorio ezusteko edo natural gisa "giza ezagutzaren -ezezaguna, zalantzakoa, anbigua eta kontrolaezina- ertzak pentsatzeko modu instituzionalizatu batenak, iragarpenaren eta kontrolaren mugak gaintuz" (Innerarity 2022:31). Ko-

governantza diskretu horrek IP prozesua bideratzen du jardueretan partaidetzaren bidez, egoitzetan esaterako; izan ere, jarduera horiek zentzua dute eragileentzat berez, eta ez IP-rako tresna soil gisa. Horrela, estrategia zuzenegia edo esplizituegia saihesten dugu, parte-hartzaileen trolleo, astroturfinf edo nahitaezko mobilizaziorako aukera gehiago ematen dituelako (Barandiaran 2021: 66-67), prozesu parte-hartzailea ahuldu dezakeelako eta "kaiok uxatzen" amaitu dezakeelako.

ZEHAR Gipuzkoako campusean bi urtez egindako proiektu pilotu batetik sortu zen, eta haren analisiak erakusten du egoitza-ereduak motibaziorako eta inpakturako potentziala duela komunitatean (Nuño, Casado eta Perez-Izaguirre 2016). Ikertzaileek -zentzu zabalean: irakasleak eta ikasleak beren GRAL egiten, proiektuak kudeatzen dituzten administrazioko langileak, etab.- kalitatezko denbora behar dute beren lana egiteko, eta lan horrek beren bizitzan eta ingurukoetan eragin positiboa duela sentitzeko. Hori da egoitzetako ereduaren palanka nagusia, egoitzek denbora/espazio mugatua eta segurua ematen baitie praktika-komunitate iragankorrak lantzeko, baina benetakoak eta eraginkorrak, eta tokiko eragileekin elkarreraginean.

Potentzial hori irudikatzeko, hiru istorio (fikziozkoak baina onargarriak) aurkeztuz amaituko dut, egoitzen bidez komunitate-gaikuntza dutenak. Egia bihurtuko balira, horrelako istorioak izango lirateke imajina ditzakedan unibertsitate-kalitatearen adierazlerik onenak.

1. Mertxe kontabilitateko irakaslea da, eta pandemiaren ondoren, parte hartzeko aurrekontuen eredu berriei buruzko doktore-tesi batean trabatuta dago. Nekatuta sentitzen da denbora guztian, eskolek energia asko kentzen diote, eta ez du lana unibertsitatetik etxera eraman nahi. Hainbat urte daramatza tesiarekin, eta zalantzak izaten hasi da amaitu ahal izango ote duen, baina ahal duen lehiakortasun-deialdi guztietara aurkeztzen da, baliabideak erabili behar direla uste baitu. Campuseko iragarki-taulan egoitza ikusi zuen, eta pentsatu zuen ondo etorriko zitzaioela tesian zentratuta 5 egun igarotzea eta amaitzea neketsua egiten ari zaien kapituluak amaitzea. Batzuetan izena-eman zuen eta Goierriko herri txiki batean tokatu zitzaion. Giro aldaketak on egin zion, eta egunero hainbat orduz lan egin ahal izan zuen kontzentrazio handiagoarekin. Arratsaldeetan beste egoiliar batekin paseatzen zuen, baina biek alkatearekin izandako topaketa batean parte hartu zuten, eta ZEHAReko bideratzaile batek plataforma nola erabili erakutsi zien proposamenak egiteko eta sare sozialeko funtzioak erabiltzeko, egoitza amaitutakoan harremanetan jarraitzeko.

2. Mikel migrazioei eta klima-aldaketari buruzko bere GRAL amaitzen ari zen. Otsailean bere ikastetxeko mezu bat jaso zuen, eta ez zion jaramonik egin, baina bere tutoreak campusean egingo zen informazio-bilera baten berri eman zion, eta ordutegian ondo zetorkionez bertaratzeko aukera izan zuen. Han ikusi zuen egoitzetako batek berari interesatzen zitzaizkion gaiak landuko zituela, eta Zarauzko ostatua doan aterako zitzaiola. Mikeli surfa gustatzen zaio, eta esan zioten ez zegoela arazorik bere taula eramateko, betiere goizeko lan-saioetan (5 ordu) eta arratsaldeetako tokiko eragileekin topaketetan (2 ordu) parte hartzen bazuen. Lehenengo arratsaldean kontu bat sortu zuen plataforman, ZEHAR taldearen laguntzarekin, eta, sartzean, harrera-elkarte batekin konektatu zen, tokiko gazteen eta antzeko adineko etorkinen artean mentorazgoa sustatzeko interesa baitzuen. Proiektua bere GRALen erabiltzeaz gain, Mikelek proposamen bat egin zuen plataforman eredu hori beste herri batzuetan ezartzeko, eta bloga erabili du bere GRALen zati batzuk zabaltzeko.

3. Marian erretiratuta dago, Tolosan bizi da, baina lau urte daramatza Gipuzkoako campuseko Esperientzia Geletan ikasten. Zuzendariak, Amaiak, egoitzei buruz hitz egin zien, eta pentsatu zuen zahartua zegoela gauza horietarako, baina horietako bat Tolosan ospatuko zela ikusita, jakin-mina sortu zitzaion. Ostaturik gabeko modalitatean eman zuen izena, aste horretan ez baitago klaserik Donostian, baina ez zuen oporretara joateko gogorik; beraz, etxean egun batzuk egotea bezala ikusi zuen, baina unibertsitateko jendearekin elkartuta. Goizeko saioetan ez zion zentzu handirik ikusten han eserita orduak pasatzeari, eta, beraz, goizeko lehen zatira bakarrik joan zen, taldea "elkar ezagutu" eta aholkuak trukatzeko ziren unera. Arratsaldeko saioak gehiago interesatu zitzaizkion, eta alabari haietako batera laguntzeko eskatu zion, zainketa komunitarioan gaian herritarren artean izandako eztabaida-prozesua hobeto ezagutzeko. Alabak ere kontu bat ireki zuen plataforman, eta elkarrekin arlo horretan egindako hainbat proposamen bozkatu zituzten. Eta Marianek, proposamen bat egin zuen berak bakarrik, egoitzetan kanpoko laguntza eta ariketa fisiko gehiago egon zitezen.



## ERREFERENTZIAK

- Appadurai, Arjun (2013). *The Future as a Cultural Fact*. New York: Verso.
- Barandiaran, Xabier. Restrepo, Natalia & Unceta, Alfonso (2020). "Desarrollando un nuevo modelo para la gobernanza colaborativa", J. Mora et al. (Eds). *Espacios y sociedades en transformación*. Madrid: Aranzadi.
- Barandiaran, Xabier Eugenio (2021). *Cómo usar Decidim. Guía para administraciones públicas y grandes organizaciones*. <https://xabier.barandiaran.net/?p=2843>. Bilbao: Euskoiker – UPV/EHU.
- Berg, Maggie eta Seeber, Barbara K. (2022). *The Slow Professor: desafiando la cultura de la rapidez en la academia*. Granada: Editorial Universidad de Granada
- Garcés, Marina (2018) *Ciudad Princesa*. Bartzelona: Galaxia Gutenberg.
- Innerarity, Daniel (2022) *La sociedad del desconocimiento*. Bartzelona: Galaxia Gutenberg.
- Nuño, Teresa; Casado, Antonio & Pérez-Izaguirre, Elizabeth (2016). "The impact of Women Writing Weeks in Research Performance". Gender Summit, 9, Brussels, 8-9 November 2016. <https://www.ehu.es/ehusfera/eticopit/files/2021/12/WWW.pdf>
- Pomares, Egoitz (2018). "Estrategia y trabajo de desarrollo: la gestión estratégica de la gobernanza colaborativa en Gipuzkoa", *European Public & Social Innovation Review* 3(1).
- Stengers, Isabelle (2022). *Manifiesto por una ciencia «slow»*. Bartzelona, NED.

